

HOREB

Analyse doelen Jonge kind

slo

Mei 2016

nationaal
expertisecentrum
leerplan-
ontwikkeling

Verantwoording

2016 SLO (nationaal expertisecentrum leerplanontwikkeling), Enschede

Mits de bron wordt vermeld, is het toegestaan zonder voorafgaande toestemming van de uitgever deze uitgave geheel of gedeeltelijk te kopiëren en/of verspreiden en om afgeleid materiaal te maken dat op deze uitgave is gebaseerd.

Informatie

SLO

Afdeling: Primair Onderwijs & Kenniscentrum Leermiddelen

Postbus 2041, 7500 CA Enschede

Telefoon (053) 4840 664

Internet: www.slo.nl & www.wikiwijsleermiddelenplein.nl

E-mail: primaironderwijs@slo.nl & leermiddelenplein@slo.nl

HOREB

DEEL 1: ACHTERGRONDGEGEVENS OBSERVATIE-INSTRUMENT

Titel	<i>HOREB-PO</i> <i>Handelingsgericht Observeren, Registreren en Evalueren van Basisontwikkeling</i>
Auteurs	De Activiteit
Uitgever	Uitgeverij Van Gorcum
Jaar van uitgave	2015
Doelgroep	<i>Kinderopvang (0-4 jaar), Peuterspeelzaal/voorschool, Basisonderwijs groep 1-8</i>
Samenstelling van het instrument	<i>HOREB is driedelig en bestaat uit: een activiteitenboek, een kinderdagboek en een logboek. Het activiteitenboek kan gebruikt worden om thema's en activiteiten doelgericht te ontwerpen. Hierbij gaat het om de planning voor een langere periode. In het kinderdagboek worden per kind en per activiteit de ontwikkelingen bij gehouden. Het logboek is een instrument voor plannen en reflecteren dat direct gekoppeld is aan het kinderdagboek. Bij het logboek gaat het om de dagelijkse planning.</i>
Doorgaande lijn	<i>HOREB biedt een observatie-, registratie-, evaluatie- en planningsinstrument voor kinderen tot met 12 jaar en waarborgt daarmee een doorgaande lijn van kinderopvang naar basisschool.</i>
Geanalyseerde onderdelen	<ul style="list-style-type: none"> • Kinderdagboek kinderopvang met de volgende formulieren: entreeformulier; entreeperiode; stand van zaken na zes maanden kinderdagverblijf; stand van zaken overzicht; overdracht kinderdagverblijf naar basisschool. • Kinderdagboek onderbouw met de volgende formulieren: overdracht van peuterspeelzaal naar onderbouw; entreeformulier <i>Dit ben ik</i>; entreeperiode; stand van zaken na drie maanden; halfjaarlijks stand van zaken overzicht; afvinklijst specifieke kennis en vaardigheden; stand van zaken geletterdheid bij overgang naar groep 3. • Daarnaast zijn de observatiemodellen uit de bibliotheek kinderopvang en de bibliotheek onderbouw basisschool geanalyseerd.
Uitgangspunten en doelstellingen van het instrument	" <i>HOREB staat voor Handelingsgericht Observeren, Registreren en Evalueren van Basisontwikkeling. Met dit online handelingsgerichte kwaliteitssysteem kunt u invulling geven aan Startblokken in de kinderopvang, peuterspeelzaal en voorschool, Basisontwikkeling in de onderbouw en Ontwikkelingsgericht Onderwijs in de bovenbouw van de basisschool. HOREB bevat de aanwijzingen en instrumenten waarmee pedagogisch medewerkers, leidsters en leerkrachten ontwikkelingsgericht kunnen werken met kinderen vanaf de babyperiode tot en met einde basisonderwijs.</i> "
Korte beschrijving van visie op <u>het jonge kind</u> zoals aangegeven in het instrument/ de methode	" <i>Willen kinderen tot ontwikkeling kunnen komen, dan spelen (psychologische) voorwaarden of condities een belangrijke rol(...) Zelfvertrouwen sluit hier nauw bij aan; dat heeft te maken met de verwachtingen die een kind van zijn eigen kunnen heeft. (...) Nieuwsgierigheid komt voort uit de behoefte om groot te willen worden, de wereld te kunnen begrijpen en als het ware onder controle te willen krijgen.</i> "

	<p>"De begrippen 'actie' en 'initiatieven' wijzen op het actieve aandeel van kinderen in hun eigen ontwikkeling. Het is van belang dat ze zich actief ten opzichte van hun omgeving en van anderen opstellen, dat ze initiatieven nemen en hun nieuwsgierigheid in handelen en onderzoeken omzetten."</p> <p>"Samen spelen en werken zegt iets over de sociale ontwikkeling. In spelactiviteiten komen kinderen in contact met elkaar, leren ze van elkaars voorbeelden en gaan ze met elkaar 'onderhandelen'. Als ze graag aan gezamenlijk spel deelnemen, staan ze gemakkelijker open voor de sociale aspecten in het spel."</p> <p>"Kinderen leren dat onze cultuur bestaat uit een groot afsprakenstelsel om te communiceren. Voor een deel bestaat dat stelsel uit abstracte grafische tekens, zoals letters, cijfers, schema's, modellen of statistieken. Kinderen leren de betekenissen daarvan begrijpen."</p> <p>"In de ontwikkeling van communicatie en taal-denken is het noodzakelijk dat kinderen over een grote woordenschat beschikken en zich een aantal basale begrippen eigen maken. Het gaat niet om losse woorden, maar om de betekenis van woorden in de context waarin ze gebruikt worden."</p>
Inhoud	<p><i>HOREB</i> bestaat uit een digitaal systeem waarbij elke leerkracht, leidster of pedagogisch medewerker een eigen account heeft om daarmee de gegevens van zijn of haar groep kinderen bij te houden.</p> <p>Het digitale systeem bestaat uit drie onderdelen, die onderling aan elkaar gekoppeld zijn: een logboek, een kinderdagboek en een activiteitendagboek.</p> <p>Er zijn afzonderlijke modules voor de verschillende doelgroepen. Elke module (kinderopvang, onderbouw basisonderwijs, bovenbouw basisonderwijs) heeft een eigen bibliotheek met daarin aanvullende informatie en lege formulieren:</p> <ul style="list-style-type: none"> • activiteitenboek (voorbereiden/plannen; activiteitenoverzicht; didactiek); • observatiemodellen (ontwikkelingsperspectief; observatiemodellen); • registratiemodellen (logboek); • evaluatie-instrumenten (entreeperiode; stand van zaken; overdrachtsmodellen). Zie ook bij het item 'geanalyseerde onderdelen' voor een opsomming van aanwezige onderdelen; • link naar SLO-doelen jonge kind.
Aspecten taalontwikkeling	<p>Ten behoeve van de observatie komen in verschillende formulieren van het kinderlogboek aspecten van de taalontwikkeling aan bod. Hierbij onderscheidt <i>HOREB</i> de volgende onderdelen bij de module kinderopvang:</p> <ul style="list-style-type: none"> • taalontwikkeling eerste taal en NT2; • spelactiviteiten en taal; • constructieve activiteiten, beeldende activiteiten en taal; • beginnende geletterdheid; • communicatie en sociale contacten. <p>Bij de module onderbouw onderscheidt <i>HOREB</i> de volgende onderdelen:</p> <p><i>formulier halfjaarlijks stand van zaken overzicht.</i></p>

	<ul style="list-style-type: none"> • gespreksactiviteiten: taal/denken (benoemen en beschrijven; vergelijken, vooruitdenken en beredeneren; plannen maken en voorspellen; schematische voorstellingen gebruiken en controleren); • lees/schrijfactiviteiten; ontwikkelingen (schrijven in spel; lezen in spel; zelf teksten schrijven; zelf teksten lezen); • lees/schrijfactiviteiten; taal/denken (verhaal vertellen; verhaal navertellen en van commentaar voorzien; functies van gedrukte taal begrijpen en verschillende tekstvormen gebruiken; geletterde vaktal gebruiken); • taal en NT2 (taal begrijpen, taal gebruiken; communicatieve vaardigheden) <p><i>formulier afvinklijst specifieke kennis en vaardigheden:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • taalvaardigheid (verstaanbaar en vlot spreken; zich helder en duidelijk uitdrukken en correct formuleren; grammaticale conventies toepassen); • woordbetekenis inzetten; • sociale gespreksvaardigheid (luisteren; ingaan op een ander; gericht reageren op een ander; vragen stellen); • gevorderde gesprekstechnieken hanteren (samenvatten; terugkoppelen wat eerder gezegd is; conclusies trekken; vervolg van een gesprek plannen); • teksten schrijven (schrijfstrategieën hanteren; letten op schrijfwijze, interpunctie en lay-out/verzorging; handschrift); • lezen (goed teruglezen van eigen/bekende teksten; klanken onderscheiden; foneem-grafeem koppeling in bekende en nieuwe woorden; eenvoudige teksten vlotter lezen). <p><i>formulier stand van zaken geletterdheid bij overgang naar groep 3:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • zo schrijf ik mijn naam; • letterkennis (actieve letterkennis; passieve letterkennis; klanken); • verhaalbegrip (voorspellen bij illustraties; anticiperen tijdens het voorlezen; spreektaal/boekentaal); • gedrukte taal (begrip en woordenschat); • functies van gedrukte taal; • eigen tekst.
<p>Aspecten rekenontwikkeling</p>	<p>Ten behoeve van de observatie komen in verschillende formulieren van het kinderlogboek aspecten van de rekenontwikkeling aan bod. Hierbij onderscheidt <i>HOREB</i> de volgende onderdelen bij de module kinderopvang:</p> <ul style="list-style-type: none"> • benoemen, verwoorden en ordenen van kleuren, vormen en afmetingen. <p>Dit onderdeel komt aan bod bij verschillende formulieren die online ingevuld moeten worden.</p> <p>Daarnaast worden er verschillende observatiepunten vermeld in het <i>Observatiemodel voor reken-wiskundeactiviteiten: tellen, meten, wegen</i> maar deze komen niet terug in de formulieren die tijdens de periode kinderopvang ingevuld moeten worden.</p>

	<p>Bij de module onderbouw onderscheidt <i>HOREB</i> de volgende onderdelen: <i>Overdrachtsformulier van peuterspeelzaal naar onderbouw:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • benoemen, verwoorden en ordenen van kleuren, vormen en afmetingen. <p><i>formulier halfjaarlijkse stand van zaken overzicht reken-wiskunde activiteiten:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Ontwikkeling (reken-wiskunde ontwikkeling in spel; reken-wiskunde ontwikkeling in leeractiviteit); • taal-denken (symbolen en representaties gebruiken; leggen van relaties; praten over reken-wiskunde handelingen; probleem beschrijven, toelichten; doelgerichte vragen stellen; vaktaal gebruiken); • opmerkingen over de brede ontwikkeling (communicatie en taal; redeneren en probleemoplossen; reflectie en zelfsturing). <p><i>formulier afvinklijst specifieke kennis en vaardigheden:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • waarnemen en ordenen (verschillen in kleur, vorm, afmeting en gewicht; omgaan met verschillen en overeenkomsten in ruimtelijke situaties in spel); • schematiseren (symbolische weergave van dingen; met concrete afbeeldingen of tekeningen een volgorde in handelingen aangeven; meer abstracte schema's maken); • getallen en bewerkingen (inzicht in verschillende betekenissen van getallen, hoeveelheid, volgorde, maat en naam; kennis van cijfersymbolen; kennis van getallenrij tot 20/100; optellen en aftrekken tot 20); • meten (vergelijken; ordenen; afpassen met natuurlijke maat of standaardmaat); • meetkunde (oriënteren; construeren; opereren).
<p>Aspecten sociaal-emotionele ontwikkeling</p>	<p>Ten behoeve van de observatie komen in verschillende formulieren van het kinderlogboek aspecten van de sociaal-emotionele ontwikkeling aan bod.</p> <p>Hierbij onderscheidt <i>HOREB</i> de volgende onderdelen bij de module kinderopvang:</p> <p><i>Entreeformulier:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • ontwikkelingsgegevens (zelfstandigheid en zelfredzaamheid; sociale vaardigheden; emotionele stabiliteit; speltontwikkeling) <p><i>formulieren: entreeperiode; stand van zaken overzicht; overdracht kinderdagverblijf naar basisschool:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • het kind en leven in de groep (thuis voelen; groepsdeelname); • basiskenmerken (plezier; initiatief tonen; onderzoeken en experimenterend gedrag); • interactie; • communicatie en sociale contacten. <p>Bij de module onderbouw onderscheidt <i>HOREB</i> de volgende onderdelen: <i>formulier Dit ben ik:</i></p>

	<ul style="list-style-type: none"> levensgeschiedenis (relatie broertjes/zusjes); ontwikkelingsgegevens (zelfstandigheid en zelfredzaamheid; sociale vaardigheden; emotionele stabiliteit; spelontwikkeling). <p><i>formulier stand van zaken overzicht na 3 maanden:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> het kind en leven in de groep (thuis voelen in de groep; deelname groepsleven); betekenissen en motieven (deelname groepsleven; initiatieven en contact; groepsgenoten); specifieke kennis en vaardigheden (sociale vaardigheden). <p><i>formulier halfjaarlijks stand van zaken overzicht:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> basiskenmerken (plezier; mee willen doen met anderen; initiatieven nemen; anderen erbij willen betrekken; interesse en de wereld; meer willen doen/weten/kunnen); spelactiviteiten (actief zijn, initiatieven nemen en plannen maken; samenspelen en samenwerken; uiten van ervaringen, gevoelens en voorstelling; zelfsturing tijdens spel en reflectie op activiteiten).
Werkwijze	<p>De basis van <i>HOREB</i> is de driedeling in: activiteitenboek, logboek en kinderdagboek. Deze worden gedurende een jaar bijgehouden en bijgewerkt.</p> <p>In het activiteitenboek kan de leidster, pedagogisch medewerker of leerkracht themamappen aanmaken. Elke themamap bevat verschillende instrumenten die hij/zij nodig heeft om thema's en activiteiten doelgericht te ontwerpen. Ook vindt men hier de achtergrondinformatie, didactiek en een aantal voorbeelden die men kan gebruiken om zich nog verder te bekwalen in het thematiseren.</p> <p>Het logboek is een instrument voor het plannen en reflecteren op activiteiten die leerkracht of leidster met kinderen onderneemt en het handelen van hen binnen die activiteiten. Ook reflecteert hij/zij hier op de ontwikkeling van de kinderen die deelnamen aan de activiteit. Deze ontwikkelingssignalerende gegevens transporteert het programma automatisch naar het Kinderdagboek van het betreffende kind.</p> <p>In het kinderdagboek houdt de leerkracht, pedagogisch medewerker of leidster per kind en per kernactiviteit de ontwikkeling bij. Ook kan men hier bestanden toevoegen die de ontwikkeling van het kind inzichtelijk maken, zoals foto's van bouwactiviteiten of geschreven teksten. Op deze manier bouwt men per kind een portfolio en een eigen archief op. De manier van invullen verschilt per formulier, in sommige formulieren is er ruimte voor observaties, in andere moeten vaardigheden worden aangekruist of worden afgestreept.</p>
Aanwijzingen voor normering	<p>In de bibliotheek kinderopvang en die van onderbouw zijn verschillende observatiemodellen aanwezig. Deze bieden informatie voor de aandachtspunten waarnaar gekeken moet worden voor de observaties. Ze bieden echter geen aanwijzingen voor normeringen.</p> <p>Het landelijk centrum voor Ontwikkelingsgericht Onderwijs, De Activiteit, biedt verschillende cursussen aan rond het werken met <i>HOREB</i>.</p>
Aanwijzingen voor hulp bij gesignaleerde problemen	<p><i>HOREB</i> is een registratiemodel waar observaties in kunnen worden gevoerd.</p> <p>De methode geeft aan dat je aan de hand van de gegevens je plannen kan bijstellen en aan kan vullen voor komende periodes, maar geeft hier</p>

	geen verdere handreikingen voor. Extra aandacht wordt gepland en uitgevoerd met het groepsplan dat per kernactiviteit ingevuld kan worden.
Opmerkingen	Bij het onderdeel Activiteitenboek/ thema's ontwerpen is een button 'SLO-doelen' opgenomen. Hiermee wordt gelinkt naar de SLO-website Jonge kind met daarop het overzicht van doelen die geformuleerd zijn voor taal, rekenen en sociaal-emotionele ontwikkeling voor aanvang groep 1 en eind groep 2 van de basisschool.

DEEL 2A: ANALYSE-RESULTATEN SLO-DOELEN (beschrijvend)

Taal aanvang groep 1

Domein Mondelinge taalvaardigheid	
woordenschat en woordgebruik	Bij het overdrachtsformulier wordt kort aandacht besteed aan de passieve en actieve woordenschat maar hierbij worden geen uitspraken gedaan over de grootte van de woordenschat. Bij het observatiemodel gespreksactiviteiten komt het doel 'meerdere betekenissen van een woord kennen en gebruiken' voor. Observatie-items gericht op het gebruiken van steeds meer verschillende en complexere woorden zijn niet aangetroffen.
vloeiend en verstaanbaar spreken	Items rond de omschrijving van het taalniveau zijn niet aangetroffen met uitzondering van het kunnen praten over thema's buiten het hier en nu. Wel gevonden zijn: praten over wat kind gedaan of meegemaakt heeft, benoemen en beschrijven van alledaagse aspecten en het beschrijven van veelvoorkomende handelingen.
luisteren	Het luisteren naar een radio-, tv- of internetfragment komt niet voor bij één van de instrumenten. De overige doelen rond luisteren zijn allemaal aanwezig.
gesprekjes voeren	Het geven van antwoord op vragen van de leidster is niet gevonden; de overige doelen zijn allemaal aangetroffen bij de observatielijst gespreksactiviteiten.
mening uiten en vragen stellen	Bij de lijst gespreksactiviteiten komen ook het stellen van vragen en het doorvragen aan de orde. Het leren vergelijkingen te maken en zijn mening te geven komen niet voor.
Domein Ontluikende en beginnende geletterdheid	
leesplezier	Leesplezier komt aan bod bij de entreeformulieren.
oriëntatie op boek en verhaal	De doelen 'ontdekt samenhang tussen illustratie en tekst', 'heeft ervaring opgedaan met boeken', 'kan een verhaal navertellen aan de hand van een plaatjesboek' en 'kan de leidster nadoen als zij stukjes uit het boek uitbeeldt' zijn wel in HOREB gevonden; de doelen 'ontdekt structuur in verhalen' en 'kan de inhoud van het boek al een beetje voorspellen op basis van de omslag' niet. Aangetroffen doelen komen aan bod bij de observatielijst lees- & schrijfactiviteiten en bij het formulier 'stand van zaken' (onderdeel beginnende geletterdheid).
oriëntatie op geschreven taal	De meeste doelen rond oriëntatie op geschreven taal komen aan de orde. Alleen het doel 'ervaart dat dingen die opgeschreven zijn je iets kunnen leren' is niet gevonden.
fonemisch bewustzijn en alfabetisch principe	Alleen het opdoen van ervaringen met rijmen is niet aangetroffen. Overige doelen komen allemaal aan bod.
Domein Taalbeschouwing	
algemeen	Het op speelse wijze bezig zijn met taal komt voor bij de observatielijst lees- en schrijfactiviteiten. Beide andere doelen zijn niet gevonden.

Rekenen aanvang groep 1

Domein Getallen	
omgaan met de telrij	Beide doelen komen aan de orde bij de lijst reken-wiskundeactiviteiten.
omgaan met hoeveelheden	Doelen rond het omgaan met hoeveelheden zijn nauwelijks aangetroffen. Alleen het tellen van kleine hoeveelheden en het ontdekken dat getalsymbolen, tellen, telwoorden en hoeveelheden iets met elkaar te maken hebben komen voor.
omgaan met getallen	Bij de lijst reken-wiskundeactiviteiten zijn ook de twee doelen van het subdomein omgaan met getallen gevonden.
Domein Meten	
algemeen	Doelen rond meten komen aan bod in de lijst reken-wiskundeactiviteiten.
lengte, omtrek en oppervlakte	Bij het formulier 'de ontwikkeling van reken-wiskundeactiviteiten', onderdeel 'met een accent op het meten' wordt aandacht besteed aan doelen rond meten. Het vergelijken en ontdekken van tegenstellingen en het leren kennen van begrippen zijn hierbij niet gevonden; de overige doelen wel.
inhoud	Bij bovengenoemd onderdeel komt ook 'inhoud' aan de orde. Dezelfde soorten doelen ontbreken hier ook.
gewicht	Er wordt geen aandacht besteed aan gewicht.
geld	Er wordt geen aandacht besteed aan geld.
tijd	Er wordt geen aandacht besteed aan tijd.
Domein Meetkunde	
oriënteren en lokaliseren	In het instrument zijn doelen rond het oriënteren in de ruimte geformuleerd. De doelen die SLO hierover heeft geformuleerd komen echter beperkt aan de orde.
construeren	Het benoemen van basisvormen en basiskleuren komt voor op het overdrachtsinstrument en bij het formulier 'stand van zaken'. Er wordt echter niet aangegeven om welke vormen en kleuren het gaat. Bouwen en construeren met materiaal komt voor bij het formulier Entreeperiode. Doelen rond het vouwen met papier en het construeren met klei zijn niet gevonden.
opereren met vormen en figuren	Zowel het experimenteren met spiegelen als met schaduwen is aangetroffen. Het maken en namaken van patronen komt bij meerdere observatielijsten voor.

Sociaal-emotionele ontwikkeling aanvang groep 1

Domein Zelfbeeld/ Ontwikkeling van identiteit	Kinderen kunnen werken met het 'Dit ben ik'-boekje. Verdere doelen die aan bod komen in Horeb zijn: het non-verbaal tonen van gevoelens en het onderscheiden van basisemoties.
Domein Ontwikkeling van zelfstandigheid	Bijna alle doelen van het domein 'ontwikkeling van zelfstandigheid' zijn aangetroffen. Alleen het doel 'het kind weet dat 'nee' zeggen een reactie oplevert van de ander' is niet gevonden.
Domein Sociaal gedrag/ ontwikkeling van sociale vaardigheid	Iets meer dan de helft van de doelen rond sociaal gedrag komt aan bod in Horeb, verdeeld over de instrumenten Entreeformulier (sociale vaardigheden), Entreeperiode (kind in de groep), Observatielijst spelactiviteiten en Stand van zaken (basissenmerken).
Domein Werkhouding en concentratie	Doelen van het domein Werkhouding en concentratie komen nauwelijks aan de orde. Alleen het doel 'het kind heeft plezier in het leren van nieuwe dingen' is gevonden.

Taal eind groep 2

Domein Mondelinge taalvaardigheid	
woordenschat en woordgebruik	Het observatiemodel gespreksactiviteiten wordt ingegaan op verstaanbaar en vlot spreken. Bij de verschillende instrumenten komen wel doelen voor die te maken hebben met de actieve en passieve woordenschat maar hierbij worden geen uitspraken gedaan over de omvang van de woordenschat. Het gebruiken van een nieuw geleerd woord in een andere situatie is aangetroffen. Evenals het gebruiken van steeds meer verschillende en complexere woorden. Hierbij komen echter niet alle nadere specificaties voor.
vloeiend en verstaanbaar spreken	Als doel wordt aangegeven 'helder uitdrukken en correct formuleren'. De doelen zoals door SLO geformuleerd komen hierbij echter deels aan de orde. Wel gevonden zijn: het rekening houden met anderen, het leggen van verbanden, het vertellen over wat hij heeft gedaan of meegemaakt, benoemen en beschrijven van alledaagse aspecten en het gebruiken van complexe taalfuncties als redeneren en concluderen.
luisteren	Van luisteren zijn twee doelen wel en twee doelen niet gevonden. Aangetroffen is: het luisteren naar en begrijpen van een verhaal en het laten zien dat er naar een ander wordt geluisterd en passend feedback wordt gegeven. Het begrijpen en uitvoeren van instructie en het luisteren naar een radio-, tv- of internetfragment komen niet aan de orde.
gesprekjes voeren	Doelen rond gesprekjes voeren komen beperkt aan de orde. Bij de observatielijst gespreksactiviteiten komen het op eigen initiatief een gesprek beginnen en het spontaan vertellen over onderwerpen die hem bezighouden voor. Antwoord geven op vragen is niet aangetroffen.
mening uiten en vragen stellen	Stellen van vragen komt wel voor; het verwoorden van de eigen mening en het opgepaste wijze inroepen van de hulp van anderen niet.
Domein Ontluikende en beginnende geletterdheid	
leesplezier	Het instrument 'stand van zaken geletterdheid overgang groep 3' gaat wel in op leesplezier maar de nadere uitwerking van de doelen ontbreekt.
oriëntatie op boek en verhaal	De instrumenten gaan niet specifiek in op oriëntatie op boek en verhaal. Enkele doelen zijn wel aangetroffen: begrijpt dat illustraties en tekst samen een verhaal vertellen; kan een voorgelezen verhaal navertellen.
oriëntatie op geschreven taal	Alle doelen rond oriëntatie op geschreven taal zijn aangetroffen.
fonemisch bewustzijn en alfabetisch principe	Alle doelen komen voor, met uitzondering van het herkennen en gebruiken van rijmwoorden.
Domein Taalbeschouwing	
algemeen	Doelen rond taalbeschouwing zijn niet aangetroffen.

Rekenen eind groep 2

Domein Getallen	
omgaan met de telrij	Er wordt in de instrumenten beperkt aandacht besteed aan het omgaan met de telrij. Gevonden is het opzeggen van de telrij. Het kunnen redeneren over de telrij in betekenisvolle probleem/conflictsituaties komt indirect aan de orde bij de items 'praten over reken-wiskundehandelingen', 'een probleem mondeling beschrijven, uitleggen en toelichten' en 'doelgerichte vragen stellen over problemen en handelingen'. De telrij wordt hierbij niet genoemd. Verder geldt (ook) voor de doelen voor reken-wiskunde in de instrumenten dat deze geformuleerd zijn voor groep 1 tot en met 4. Sommige doelen ontstijgen die eind groep 2; tussendoelen die specifiek gelden voor groep 2 komen niet altijd voor.
omgaan met hoeveelheden	De doelen rond omgaan met hoeveelheden komen ook niet of nauwelijks aan de orde. Alleen het optellen en aftrekken (tot 10 en tot 20) komt als item voor. Redeneren komt op dezelfde wijze als bij omgaan met de telrij aan bod.
omgaan met getallen	Alle doelen van het subdomein omgaan met getallen zijn aangetroffen op de afvinklijst specifieke kennis en de observatielijst reken-wiskundeactiviteiten. De doelen zijn wel vrij summier beschreven.
Domein Meten	
algemeen	De doelen van het domein meten worden in de instrumenten kort en vrij algemeen beschreven. Er is aandacht voor het direct vergelijken en ordenen, het indirect vergelijken door af te passen (lengte) of uit te scheppen (inhoud) aan de hand van een natuurlijke of standaardmaat en het meten door af te lezen met gebruikmaking van een meetinstrument.
lengte, omtrek en oppervlakte	Er wordt alleen aandacht besteed aan lengte. De begrippen die te maken hebben met lengte worden hierbij niet genoemd. Redeneren komt op dezelfde manier aan de orde als bij het domein getallen.
inhoud	Bij het meten van de inhoud wordt het uitscheppen als werkwijze genoemd. Begrippen rond inhoud komen niet voor in het instrument.
gewicht	Er wordt geen aandacht besteed aan gewicht.
geld	Er wordt geen aandacht besteed aan geld.
tijd	Er wordt geen aandacht besteed aan tijd.
Domein Meetkunde	
oriënteren en lokaliseren	Bij de afvinklijst wordt bij het onderdeel meetkunde, oriënteren aangegeven dat leerlingen o.a. ruimtelijke begrippen moeten kennen. Dit wordt niet nader omschreven. De observatielijst reken-wiskundeactiviteiten gaat in het oriënteren in de ruimte. Hierbij komen ook het begrijpen en maken van maquettes en plattegronden aan de orde.
construeren	Bij de doelen rond het begrijpen van de ruimte wordt aandacht besteed aan construeren, zowel ruimtelijke als vlakke objecten en zowel vrij als volgens een bouwplan. Concrete begrippen komen niet aan de orde. Ook vouwen is niet aangetroffen. Bij waarnemen en ordenen wordt aandacht besteed verschillen en overeenkomsten in kleur en vorm. Er wordt niet aangegeven om welke vormen en kleuren het gaat.
opereren met vormen en figuren	Bij opereren met vormen en figuren komen onderzoeken met spiegels en onderzoeken en verklaren van schaduwen aan de orde. Ook wordt aangegeven dat leerlingen patronen kunnen leggen en ontwerpen. Er wordt hierbij niet gesproken over regelmaat herkennen en voortzetten.

Sociaal-emotionele ontwikkeling eind groep 2

Domein Zelfbeeld/ Ontwikkeling van identiteit	Doelen zijn deels gevonden. Het onder woorden brengen van gevoelens, het kennen van de eigen emoties en het beheersen van emoties komen aan bod. Niet aanwezig zijn: kennis hebben van zichzelf, kennis hebben van de ander, het ervaren van verschillen en overeenkomsten tussen zichzelf en anderen kinderen zijn.
Domein Ontwikkeling van zelfstandigheid	Doelen rond de ontwikkeling van de zelfstandigheid komen grotendeels aan de orde. Niet aangetroffen is het vragen om hulp. Het zelfstandig taken uitvoeren komt indirect aan de orde bij het item 'actief zijn, initiatieven nemen en plannen maken'.
Domein Sociaal gedrag/ ontwikkeling van sociale vaardigheid	De meeste doelen rond sociaal gedrag komen niet aan de orde in de instrumenten. Wel gevonden zijn: zoekt contact met anderen; kan met andere kinderen spelen; werkt samen met andere kinderen aan een gezamenlijke opdracht.
Domein Werkhouding en concentratie	Vragen stellen komt aan de orde op de afvinklijst bij het onderdeel sociale gespreksvaardigheden. Overige doelen komen impliciet aan de orde bij de lijst halfjaarlijkse stand van zaken, onderdeel spelactiviteiten: 'zelfsturing tijdens het spel en reflectie op activiteiten'.

DEEL 2B: ANALYSE-RESULTATEN SLO-DOELEN (tabel)

Legenda:			
■	=	aanwezig	
▣	=	gedeeltelijk aanwezig	
□	=	niet aanwezig	
n.v.t.	=	niet van toepassing	

Taal aanvang groep 1

Het kind ...		
Domein Mondelinge taalvaardigheid		
woordenschat en woordgebruik	heeft een passieve woordenschat van gemiddeld 4000 woorden	▣
	heeft een actieve woordenschat van gemiddeld 2000 woorden	▣
	gebruikt woorden in een andere situatie	■
	gebruikt steeds meer verschillende en complexere woorden	□
	kent het verschil tussen ik, jij, hij/zij	□
	gebruikt verleden tijd	□
	gebruikt onbepaalde voornaamwoorden	□
	gebruikt bijvoeglijke naamwoorden	□
	gebruikt het woordje <u>er</u>	□
	heeft 75% van de klinkers en medeklinkers van het Nederlands taalsysteem verworven	■
vloeiend en verstaanbaar vertellen	omschrijving taalniveau	□
	maakt zinnen met een vervoegd werkwoord	□
	maakt eenvoudige samengestelde zinnen	□
	maakt vraagzinnen	□
	kan praten over thema's buiten het hier en nu	■
	heeft nog moeite met langere zinnen	□
	maakt nog regelmatig fouten met onregelmatige werkwoorden	□
	vertelt over wat hij gedaan of meegemaakt heeft op verstaanbare en begrijpelijke wijze	■

Het kind ...		
	benoemt en beschrijft alledaagse aspecten, zoals mensen, plaatsen en dingen	■
	beschrijft een aantal veel voorkomende handelingen, zoals eten of naar bed gaan	■
luisteren	kan enkelvoudige instructie begrijpen en uitvoeren	■
	luistert naar een op de leeftijd afgestemd verhaal en ontwikkelt verhaalbegrip door het interactief voorlezen	■
	luistert naar een op de leeftijd afgestemde radio/televisiefragment/ gesproken tekst op internet	□
	luistert naar een ander	■
gesprekjes voeren	kan een gesprek voeren met leidster en een ander kind	■
	kent enkele gespreksregels	■
	reageert spontaan op ander kind of leidster	■
	geeft antwoord op vragen van de leidster of ander kind	□
	wie-, wat-, waar-vragen	□
	aanwijsvragen	□
	luistervragen	□
	voorspélvragen	□
	keuzevragen	□
mening uiten en vragen stellen	leert vergelijkingen te maken en zijn mening te geven	□
	stelt vragen om ergens meer over te weten te komen: <i>wat, wie, waar, waarom</i>	■
	vraagt om hulp	■
Domein Ontluikende en beginnende geletterdheid		
leesplezier	beleeft zichtbaar plezier aan voorlezen, boeken en rijmpjes	■
oriëntatie op boek en verhaal	ontdekt de samenhang tussen illustratie en tekst	■
	heeft ervaring opgedaan met boeken en de manier waarop boeken (voor)gelezen worden	■
	ontdekt de structuur in verhalen	■

Het kind ...		
	kan de inhoud van het boek al een beetje voorspellen op basis van de omslag van het boek	☐
	kan een verhaal na vertellen aan de hand van een plaatjesboek	☒
	kan de leidster nadoen als zij stukjes uit het boek uitbeeldt	☒
oriëntatie op geschreven taal	ontdekt dat tekens gebruikt worden om iets te vertellen of leren	☒
	ervaart dat dingen die opgeschreven zijn je iets kunnen leren	☐
	ervaart dat dingen die je zegt, opgeschreven kunnen worden	☒
	ontdekt het verschil tussen 'lezen' en 'schrijven'	☒
	bladert door (prenten)boeken en speelt alsof hij eigen en andermans teksten kan 'lezen'	☒
	kan, met behulp van volwassenen, eigen boodschappen in een primitieve 'geschreven' versie vastleggen	☒
fonemisch bewustzijn en alfabetisch principe	wordt zich bewust van klanken in woorden	☒
	doet mee met spelletjes rond taal	☒
	ontdekt de relatie tussen klanken en letters	☒
	doet ervaring op met rijmen	☐
	herkent symbolen	☒
Domein Taalbeschouwing		
algemeen	is op speelse wijze bezig met taal	☒
	wordt zich bewust van eigen taalgebruik	☐
	wordt zich bewust dat je over taal kan praten	☐

Rekenen aanvang groep 1

Voor aanvang groep 1 heeft de leerling minimaal ervaring opgedaan met...		
Domein Getallen		
omgaan met de telrij	noemen van namen van telwoorden (in liedjes, prentenboeken)	☒
	opzeggen van de telrij vanaf 1 (als liedje of versje)	☒
omgaan met hoeveelheden	tellen van kleine hoeveelheden waarbij het gaat om synchroon tellen en noemen van telwoorden en eventueel het noemen van het resultaat	☒

Voor aanvang groep 1 heeft de leerling minimaal ervaring opgedaan met...		
	het leggen van de één-één relatie door voorwerpen aan elkaar te koppelen of bij elkaar te leggen of te verbinden	☐
	vergelijken van kleine hoeveelheden op het oog op 'meer', 'minder', 'meeste', 'minste', 'evenveel' en vergelijken van grotere hoeveelheden met groot verschil in aantal op het oog op 'meer', 'minder', 'meeste', 'minste'	☐
	omgaan met hoeveelheidbegrippen: meer, minder, meeste, minste, veel, weinig in verschillende betekenisvolle situaties	☐
	herkennen van groepjes van 2 en 3 zonder tellen	☐
	nadenken over de functie van tellen en betekenis van telwoorden in speelse betekenisvolle situaties	☐
	nadenken over begrippen als (heel) veel en (heel) weinig	☐
	erbij of eraf halen van steeds een voorwerp/persoon, zoals in versjes (tien kleine kikkertjes, zeven zuurtjes) en beseffen dat het er eentje meer of minder worden	☐
	(eerlijk) verdelen van voorwerpen over verschillende kinderen/bakjes of in groepjes	☐
	ontdekken dat hoeveelheden verschoven of bedekt kunnen worden zonder dat het totaal verandert	☐
	ontdekken dat getsymbolen, tellen, telwoorden en hoeveelheden iets met elkaar te maken hebben	☒
	representeren van de eigen leeftijd met bijvoorbeeld vingers	☐
omgaan met getallen	herkennen van enkele getsymbolen (cijfers/getallen) (bijvoorbeeld weten hoe de 1 en de 2 heten)	☒
	praten over getallen en hoeveelheden in betekenisvolle situaties	☒
Domein Meten		
algemeen	situaties waarin aspecten van lengte, gewicht, inhoud, geld en tijd aan de orde komen (bouwhoek, poppenhoek, kring, knutselen, speelzaal, prentenboeken, liedjes)	☒
	onderzoeken van eigenschappen van voorwerpen (lengte, oppervlakte, gewicht, inhoud, tijdsduur, kleur) en op basis van een eigenschap sorteren (classificeren)	☒
lengte, omtrek en oppervlakte	oplossen van eenvoudige meetproblemen: vergelijken op lengte en oppervlakte: wie/wat is groter of langer, welke schoen is kleiner, welke tekening/puzzel is groter, welke toren is hoger?	☒

Voor aanvang groep 1 heeft de leerling minimaal ervaring opgedaan met...		
	rijtjes leggen of stapels maken met blokken: hoger en lager maken, langer en korter maken	☒
	meten van je eigen lengte, bijvoorbeeld met behulp van een ander en met streepjes op de muur of een strook/stroken	☒
	vergelijken en ontdekken van tegenstellingen, leren herkennen van begrippen als: grootste-kleinste, langste-kortste, hoogste-laagste	☐
	leren herkennen van begrippen als: lang, groot, hoog, laag, klein	☐
inhoud	situaties waarin vergelijken op inhoud voorkomt: wie heeft meer limonade, welke doos is groter? In welke vaas/beker zit meer water?	☒
	spelen met vormen en water/zand: vormen vullen, overgieten, vol maken, leeg gooien	☒
	vergelijken en ontdekken van tegenstellingen en herkennen van begrippen als: grootste-kleinste (doos, pop, beker), meeste (inhoud), minste en leren herkennen van begrippen als: vol, leeg, in, uit, veel, weinig	☐
gewicht	'tillen' en 'wegen' van verschillende voorwerpen en vergelijken wat zwaarder is en wat lichter is en deze begrippen leren herkennen	☐
	samen ontdekken en onderzoeken: wat is zwaar, heel zwaar, heel licht, en deze begrippen leren herkennen	☐
geld	situaties waarin kinderen spelen met kopen en betalen (muntjes geven en spullen daarvoor krijgen), zoals in de winkelhoek	☐
	situaties waarin de begrippen kopen, betalen, geld, duur, gebruikt worden	☐
tijd	verkennen van de indeling en verloop van de dag en de namen die we voor de verschillende momenten gebruiken: ochtend, middag, avond, nacht	☐
	navertellen van gebeurtenissen in de juiste volgorde	☐
	betekenisvolle alledaagse situaties waarin taal en begrippen voorkomen die te maken hebben met tijdsbeleving en tijdsbesef: lang, kort, even, snel, nu, toen, straks, vroeg, laat	☐
	betekenisvolle situaties waarin de klok een rol speelt: de klok waarop we aan de wijzers zien dat het later wordt en hoe laat het is (of het al tijd is voor ...)	☐

Domein Meetkunde		
oriënteren en lokaliseren	luisteren naar en nadenken over meetkundige begrippen als voor, achter, naast, in, op, boven, onder, dichtbij, ver (bijvoorbeeld in voorleesverhalen en prentenboeken)	☐
	luisteren naar en nadenken over meetkundige begrippen in relatie tot zichzelf en ten opzichte van zichzelf (het eigen lichaam)	☒
	praten over concrete voorwerpen en situaties die niet direct zichtbaar zijn (voorstellingsvermogen) (bijvoorbeeld over speelgoed thuis of voorwerpen in de speelzaal, voorwerpen achter de kast)	☐
	aanwijzen van voorwerpen in de ruimte, en ook met de ogen dicht wijzen waar deze voorwerpen zijn	☐
	bekijken van platen en aanwijzen waar wat te zien is (waar zie je de hond?)	☒
construeren	bouwen en construeren met materiaal (duplo, blokken, rails, kapla en ander bouw- en constructiemateriaal)	☒
	namen van basisvormen (driehoeken, cirkels/rondjes, vierkantjes)	☒
	namen van minimaal de basiskleuren (rood, blauw, geel, groen)	☒
	groeperen van voorwerpen op kenmerken (kleur, vorm) (bijvoorbeeld met Logiblocks: zoek alle driehoekjes)	☒
	vouwen met vouwblaadjes/papier	☐
	construeren met klei/plasticine/brooddeeg	☐
opereren met vormen en figuren	bekijken van en spelen/experimenteren met schaduwen	☒
	bekijken van spiegelingen, experimenteren met spiegelen (het eigen lichaam, voorwerpen)	☒
	maken en namaken van vormen en patronen (rijgen, stempelen, kleuren, mozaïek- en kralenplankfiguren (na)leggen)	☒

Sociaal-emotionele ontwikkeling aanvang groep 1

Het kind...		
Domein Zelfbeeld/ Ontwikkeling van identiteit	benoemt zichzelf als 'ik'	☒
	gebruikt en begrijpt het woord 'wij'	☐
	ontdekt de verschillen en overeenkomsten tussen zichzelf en de andere kinderen in de groep	☐

Het kind...		
	toont non-verbaal eigen gevoelens	■
	kan basisemoties onderscheiden	■
	krijgt controle over zichzelf	□
Domein Ontwikkeling van zelfstandigheid	voelt zich op zijn/haar gemak in de eigen groep	■
	durft te experimenteren/ probeert nieuwe dingen uit om grenzen te ontdekken	■
	weet dat 'nee' zeggen een reactie oplevert van de ander	□
	kan aangeven dat het hulp nodig heeft	■
	wil graag dingen zelf doen	■
	leert ervaren wat hij/zij al kan	■
	kan zich waarschijnlijk grotendeels zelf redden	■
	helpt actief mee met het opruimen van de gebruikte materialen	■
Domein Sociaal gedrag/ ontwikkeling van sociale vaardigheid	kijkt veel naar andere kinderen	■
	deelt ervaringen met een ander	■
	probeert om met andere kinderen te spelen	■
	kan al een beetje met andere kinderen iets delen	■
	neemt een afwachtende houding aan bij het samenspel	■
	zorgt voor andere kinderen	■
	kan anderen al een beetje helpen en vindt dat ook fijn om te doen	□
	kan van tijd tot tijd op zijn/haar beurt wachten	□
	denkt en handelt nog vanuit zichzelf bij wat mag en niet mag	□
	staat open voor nieuwe situaties en opdrachten	■
	kan eenvoudige gevoelens bij anderen waarnemen (inschatten)	□
	begint bewust patronen te ontdekken in het eigen gedrag en het gedrag van anderen	□
	toont belangstelling en sympathie voor andere kinderen	■
	accepteert dat het niet alles even goed kan	□

Het kind...		
	maakt aan een ander kind duidelijk wat hij/zij wel/niet wil	☐
Domein Werkhouding en concentratie	denkt en reageert vooral intuïtief	☐
	heeft plezier in het leren van nieuwe dingen	☒
	kan rustig werken voor een kortdurende periode	☐
	probeert zelf problemen op te lossen tijdens het werken	☐
	kan een bekende opdracht die duidelijk is, zelfstandig uitvoeren	☐

Taal eind groep 2

Het kind ...		
Domein Mondelinge taalvaardigheid		
woordenschat en woordgebruik	beheerst het Nederlandse klanksysteem	☒
	heeft een passieve woordenschat van gemiddeld 7000 woorden	☐
	heeft een actieve woordenschat van gemiddeld 3500 woorden	☐
	gebruikt een nieuw geleerd woord in een andere situatie	☒
	gebruikt steeds meer verschillende en complexere woorden	☐
	betekenisgrenzen worden scherper	☒
	kent het verschil tussen enkel- en meervoudsvormen en kan dit interpreteren	☐
	begrijpt ontkenning	☐
vloeiend en verstaanbaar vertellen	omschrijving taalniveau	☒
	begrijpt en gebruikt steeds meer verschillende werkwoordsvervoegingen	☐
	kan een plotstructuur redelijk verwoorden	☐
	maakt samengestelde zinnen	☐
	maakt gebruik van uitbreidingen en vraaggesprekken	☐
	vertelt over gebeurtenissen in het verleden en trekt daarbij conclusies	☐
	houdt steeds meer rekening met mentale staat van anderen	☒
	maakt beter onderscheid tussen welk taalgebruik in verschillende situaties	☐
	heeft nog moeite met het leggen van logische verbanden	☒
	heeft nog veel moeite met passieve zinnen	☐
	vertelt uitvoerig en samenhangend over wat hij gedaan of meegemaakt heeft	☒

Het kind ...		
	benoemt en beschrijft alledaagse aspecten, zoals mensen, plaatsen en dingen met gebruik van complexe zinsconstructies	■
	beschrijft een aantal veel voorkomende handelingen met gebruik van complexe zinsconstructies	□
	gebruikt complexe taalfuncties als redeneren en concluderen	■
luisteren	kan meervoudige instructie en mededelingen begrijpen en uitvoeren	□
	luistert naar een op de leeftijd afgestemd verhaal en begrijpt het verhaal of de informatieve tekst	■
	luistert naar een op de leeftijd afgestemde radio/televisiefragment/ gesproken tekst op internet	□
	laat zien dat hij naar een ander luistert en geeft gepaste feedback	■
gesprekjes voeren	kan op eigen initiatief een gesprek beginnen met de leerkracht en een ander kind	■
	kent en handelt naar gespreksregels	□
	kan op communicatief adequate wijze spontaan vertellen over onderwerpen die hem bezighouden	■
	geeft gepast antwoord op vragen van de leidster of ander kind	□
	hoe, waarmee, wanneer, etc. vragen	□
	denkvragen	□
	tegendeelvragen	□
	keuzevragen (kiezen tussen meerdere en complexere situaties)	□
	indirecte vragen	□
reflectieve vragen	□	
mening uiten en vragen stellen	kan zijn mening verwoorden, o.a. door gebruik van 'ik vind' zinnen	□
	stelt vragen en gebruikt vraagzinnen om ergens meer over te weten te komen	■
	kan op een gepaste wijze de hulp van anderen inroepen	□
Domein Ontluikende en beginnende geletterdheid		

Het kind ...		
leesplezier	toont zijn plezier in het voorlezen van boeken	☒
	leeft mee met personages in op de leeftijd afgestemde prentenboeken	☐
	kan uitleggen hoe een personage zich voelt	☐
	uit zijn gevoelens/mening over een voorgelezen verhaal of rijmpje, zoals leuk, grappig of stom	☐
oriëntatie op boek en verhaal	begrijpt dat illustraties en tekst samen een verhaal vertellen	☒
	weet dat een boek gelezen wordt van voor naar achter, een bladzijde van boven naar beneden, en regels van links naar rechts	☐
	weet dat verhalen een opbouw hebben en dat een boek een begin en einde heeft	☐
	weet dat de voor- en achterkant van het boek informatie over de inhoud geven	☐
	kan een op de leeftijd afgestemd voorgelezen verhaal navertellen, met of zonder behulp van illustraties	☒
	kan een voorgelezen verhaal naspelen met behulp van aanwijzingen van de leerkracht	☐
oriëntatie op geschreven taal	weet dat tekens gebruikt worden om iets te vertellen of leren	☒
	weet dat je briefjes, boeken, tijdschriften, etc. kan lezen om iets te weten te komen	☒
	weet dat je iets op kan schrijven (op papier of op de computer) als je iets wilt vertellen	☒
	weet wanneer er sprake is van 'lezen' en 'schrijven' en kan 'lezen' en 'schrijven' van elkaar onderscheiden	☒
	herkent en benoemt (enkele) letters, bijvoorbeeld de eigen naam	☒
	schrijft tekens die op letters (beginnen) te lijken	☒
fonemisch bewustzijn en alfabetisch principe	kan betekenisonderscheidende klanken (fonemen) in woorden onderscheiden	☒
	doet mee met woord-/klankspelletjes	☒
	weet dat letters met klanken corresponderen	☒

Het kind ...		
	herkent en gebruikt rijmwoorden	☐
	is gemotiveerd om de betekenis van geschreven taal te achterhalen	☒
Domein Taalbeschouwing		
algemeen	reflecteert op eigen taalgebruik en dat van anderen	☐
	verbetert eigen taalgebruik	☐
	praat (in kringgesprek) over taal en praten	☐

Rekenen eind groep 2

Aan het eind van groep 2 is de leerling doorgaans in staat tot...		
Domein Getallen		
omgaan met de telrij	de telrij (akoestisch) kunnen opzeggen tot en met tenminste 20	☒
	vanuit verschillende getallen tot 20 kunnen verder tellen en vanuit getallen tot tien kunnen terugtellen	☐
	herkennen en gebruiken van rangtelwoorden tot en met tenminste 10	☐
	kunnen omgaan (met de betekenis van) 'nul' in telrij-situaties	☐
	kunnen redeneren over de telrij in eenvoudige en betekenisvolle probleem/conflictsituaties	☒
omgaan met hoeveelheden	hoeveelheden tot tenminste 12 (resultatief) globaal kunnen schatten en tellen (resultatief) én kunnen weergeven (neerleggen, tekenen)	☒
	hoeveelheden tot tenminste 12 kunnen vergelijken en ordenen op 'meer', minder', 'evenveel', 'meeste', 'minste'	☐
	hoeveelheidbegrippen zowel kunnen herkennen als actief toepassen: meer, minder, evenveel, meeste, minste, veel, weinig, erbij, eraf, samen, niets, alles, laatste, eerste, tweede, derde	☐
	kleine getalpatronen tot tenminste 6 kunnen herkennen, zonder tellen door gebruik te maken van patronen en structuren	☐
	verkort kunnen tellen van hoeveelheden tot tenminste 12 door gebruik te maken van patronen en structuren (handen, dobbelsteenpatronen)	☐
	eenvoudige optel- en aftrekproblemen in dagelijkse contexten (handelend) kunnen oplossen onder tenminste 12	☒
	eenvoudige splitsproblemen kunnen oplossen onder 10	☐
	eenvoudige verdeelsituaties (handelend) kunnen oplossen onder tenminste 12 en kunnen vertellen wat het resultaat is	☐
	hoeveelheden tot en met tenminste 10 kunnen representeren met bijvoorbeeld vingers, streepjes, stippen	☐
	hoeveelheden tot en met tenminste 12 kunnen representeren in een beeldgrafiek en kunnen interpreteren	☐

Aan het eind van groep 2 is de leerling doorgaans in staat tot...		
	kunnen redeneren over hoeveelheden in eenvoudige betekenisvolle probleem/conflictsituaties	■
omgaan met getallen	getalsymbolen kunnen herkennen van 0 tot en met 10	■
	de volgorde van de getalsymbolen in de getallenrij tot 10 herkennen en kunnen leggen (niet schrijven)	■
	getalsymbolen, telwoorden en hoeveelheden kunnen koppelen tot en met tenminste 10	■
	hoeveelheden tot en met tenminste 10 kunnen representeren met een getalsymbool en omgekeerd: bij een getalsymbool tot en met tenminste 10 de hoeveelheid kunnen weergeven	■
	kunnen redeneren over getallen in eenvoudige en betekenisvolle probleem/conflictsituaties	■
Domein Meten		
algemeen	verschillende grootheden kunnen onderscheiden en in (eenvoudige) betekenisvolle situaties herkennen en gebruiken (lengte, omtrek, oppervlakte, inhoud, gewicht, tijd, geld)	■
	voorwerpen kunnen sorteren (classificeren) op basis van verschillende eigenschappen (lengte, dikte, oppervlakte, inhoud/omvang, gewicht, tijdsduur, waarde, kleur) en kunnen uitleggen om welke eigenschap(pen) het gaat	■
	kunnen redeneren over verschillende grootheden in eenvoudige probleem- en conflictsituaties (bijvoorbeeld over het begrip 'groot' en de verschillende betekenissen ervan)	■
	kunnen aflezen van verschillende eenvoudige grafische voorstellingen, zoals een cirkel waarin de dagindeling wordt aangegeven of een staafgrafiek waarin lengtes van kinderen zijn afgebeeld met stroken: wie is langer, wie is korter? Hoe zie je dat?	□
lengte, omtrek en oppervlakte	objecten kunnen vergelijken en ordenen naar lengte, omtrek en oppervlakte op verschillende manieren: op het oog, via direct meten (naast elkaar houden, op elkaar leggen) of indirect meten (met een natuurlijke maat: stap, voet, touwtje(s), hokjes tellen), hand, strook; blaadje papier, meetlat	■
	weten dat eerlijk meten (één maat gebruiken) voorwaarde is voor vergelijken, ordenen en meten (van lengte, omtrek, oppervlakte) via afpassen en kunnen uitleggen waarom dit zo is	□

Aan het eind van groep 2 is de leerling doorgaans in staat tot...		
	kunnen meten met een betekenisvolle maat van: - lengte met bijvoorbeeld stappen, voeten, meterstrook/stroken - oppervlakte met bijvoorbeeld blaadjes papier, tegels en het resultaat via tellen vaststellen	☒
	begrijpen en kunnen uitvoeren van herhaald afpassen met één voorwerp, bij tekort aan materiaal (één strook, meetlat of velletje papier meer keren achter/naast elkaar leggen)	☐
	begrijpen met betrekking tot lengte, omtrek en oppervlakte herkennen en kunnen gebruiken in betekenisvolle eenvoudige situaties: - lang, langer, langst(e); kort, korter kortst(e); - groot, groter, grootst(e); klein, kleine, kleinst(e); - dik, dikker, dikst(e); dun, dunner, dunst(e); - hoog, hoger, hoogst(e); laag, lager, laagst(e); - breed, breder; smal, smaller; - (er) omheen	☐
	kunnen redeneren over lengte, omtrek, en oppervlakte in eenvoudige probleem- en conflictsituaties	☒
inhoud	inhouden zowel in de betekenis van 'wat er in zit' als 'wat er in kan' kunnen vergelijken en ordenen op verschillende manieren: op het oog, via overgieten, via afpassen of uitscheppen met een natuurlijke maat zoals een bakje, beker of fles	☒
	kunnen meten van een inhoud met een betekenisvolle maat zoals beker, kopje, fles of litermaat of blokken/pakken en het resultaat via tellen (globaal en precies) vaststellen	☒
	begrijpen rond inhoud herkennen en kunnen gebruiken in betekenisvolle situaties en tegenstellingen gebruiken: vol, voller, volst(e), leeg, veel, weinig, meer, meest(e), minder, minst(e), evenveel	☐
	kunnen redeneren over inhouden in eenvoudige probleem- en conflictsituaties (waarom kan er in een lange fles toch minder water zitten dan in een kortere fles?)	☒
gewicht	voorwerpen die in gewicht verschillen, kunnen vergelijken en ordenen naar gewicht op verschillende manieren: op het oog, op de hand, met een balans (wip-principe)	☐
	conclusies kunnen trekken uit de stand van de balans bij het wegen van twee voorwerpen	☐

Aan het eind van groep 2 is de leerling doorgaans in staat tot...		
	begrippen rond gewicht herkennen en kunnen gebruiken in betekenisvolle eenvoudige situaties en in tegenstellingen: zwaar, zwaarder, zwaarst(e), licht, lichter, lichtst(e), even zwaar/licht	☐
	begrijpen dat gewicht niet een op een samenvalt met omvang of lengte of grootte (zwaarder betekent niet altijd langer, groter en omgekeerd)	☐
	kunnen redeneren over gewichten in eenvoudige probleem- en conflictsituaties (is iets dat groter is, ook altijd zwaarder?)	☐
geld	begrijpen en kunnen uitleggen hoe het systeem van kopen en betalen in elkaar zit aan de hand van eenvoudige winkelsituaties en sparen	☐
	begrippen herkennen en kunnen gebruiken in de context van geld: duur, duurer, duurst(e), goedkoop, goedkoper, goedkoopst(e), euro, munten, waarde	☐
	gepast kunnen betalen van voorwerpen/bedragen onder 10 euro (in hele euro's) met munten van 1 en 2 euro en bedragen met munten van 1 en 2 euro kunnen vaststellen	☐
	begrijpen dat verschillende munten en briefjes verschillende waarden hebben en begrijpen dat twee munten samen toch minder van waarde kunnen zijn dan één munt	☐
tijd	het dagritme herkennen als cyclisch tijdsproces en de volgorde in de dagindeling (ochtend, middag, avond, nacht) kunnen benoemen	☐
	de dagen van de week kunnen benoemen in de goede volgorde	☐
	weten dat het jaar ook een terugkerend ritme heeft, en daarbij enkele namen van maanden kennen en de namen van seizoenen	☐
	weten dat tijd ook lineair verstrijkt: de tijd gaat steeds door, we worden ouder, gebeurtenissen zijn steeds langer geleden, komen steeds dichterbij	☐
	tijdsbegrippen herkennen in betekenisvolle, dagelijkse situaties en de begrippen correct kunnen gebruiken: - dag, nacht, ochtend, middag, avond - vandaag, gisteren, morgen, morgenvroeg, gisteravond - vroeg, vroeger, laat, later, eerder, nu, toen, straks, lang, kort, even, snel	☐

Aan het eind van groep 2 is de leerling doorgaans in staat tot...		
	gebeurtenissen in de goede volgorde kunnen beschrijven en rangschikken (met foto's, met woorden) en kunnen uitleggen van deze volgorde	☐
	weten hoe je aan instrumenten als zandloper, kaars, druppende kraan, tellen, wijzers op de klok kunt zien dat er tijd verstrijkt en dit kunnen uitleggen	☐
	functie van de klok kennen en kunnen aflezen van hele uren op een digitale klok en op een klok met wijzers	☐
	weten dat je tijd verschillend kunt beleven: soms duurt iets heel lang (wachten) en soms is het zo voorbij (buiten spelen); inzien dat het beleven van tijd subjectief is	☐
Domein Meetkunde		
oriënteren en lokaliseren	herkennen (passief gebruik) en kunnen gebruiken (actief) van meetkundige begrippen: voor, achter, naast, in, op, boven, onder, dichtbij, veraf	☒
	herkennen (passief gebruik) van meetkundige begrippen: links, rechts, tegenover, tussen	☒
	voorwerpen/situaties/locaties (die niet te zien zijn) met kenmerken en details kunnen beschrijven door er een visuele voorstelling van te maken	☐
	de plaats van objecten ten opzichte van zichzelf kunnen beschrijven en omgekeerd met behulp van meetkundige begrippen (de bal ligt achter mij; ik sta voor de deur)	☒
	de plaats van voorwerpen ten opzichte van elkaar kunnen beschrijven met behulp van meetkundige begrippen (de bal ligt bovenop de kast)	☐
	kunnen volgen van een beschrijving met herkenningspunten (hoek, brievenbus, poppenhoek, kopieermachine) en meetkundige begrippen (voor, na, rechts, links, tegenover) van een route in de directe omgeving (in de school van het lokaal naar de voordeur, van de school naar de kerk)	☒
	eenvoudige routes kunnen beschrijven in de directe omgeving en daarbij gebruik maken van herkenningspunten (kerk, winkel, speelplein, brievenbus) en meetkundige begrippen (voor, na, verder, rechtdoor)	☒
	eenvoudige plattegronden (bijvoorbeeld van de klas) kunnen lezen, kunnen tekenen en kunnen toelichten	☒

Aan het eind van groep 2 is de leerling doorgaans in staat tot...		
	kunnen redeneren over eenvoudige meetkundige problemen/conflictsituaties rond oriënteren en lokaliseren	☐
construeren	bouwwerkjes/constructies die als voorbeeld gebouwd zijn, kunnen nabouwen (bijvoorbeeld blokkenbouwsel, railsparcours, duplo- of legofiguur)	☐
	eenvoudige bouwwerkjes (bijvoorbeeld blokkenbouwsel, railsparcours, duplo- of legofiguur) vanaf een tekening/foto kunnen nabouwen	☐
	kunnen bouwen van een constructie op basis van aanwijzingen in een stappenplan/handleiding (bijvoorbeeld met blokken, lego, knex, magnetics)	☐
	kunnen bouwen op basis van mondelinge aanwijzingen met behulp van meetkundige begrippen (bijvoorbeeld: maak een stapel van twee blokjes; zet links daarvan een blokje; zet ervoor een stapel van drie blokjes)	☐
	kennen en kunnen benoemen van de namen van meetkundige figuren: cirkel, driehoek, vierkant, rechthoek, bol, kubus	☐
	verschillen kunnen beschrijven tussen de verschillende meetkundige figuren: cirkel, driehoek, vierkant, rechthoek, bol, kubus	☐
	kennen en kunnen benoemen van de basiskleuren (rood, blauw, geel, groen), zwart, wit, oranje, paars, roze, grijs	☐
	kunnen sorteren van voorwerpen op minimaal twee kenmerken (bijvoorbeeld met Logiblocks: zoek alle rode vierkanten; alle dikke driehoeken)	☐
	kunnen navouwen van een vouwwerk dat wordt aangegeven met een vouwreeks van slechts enkele stappen (bijvoorbeeld een vliegtuigje/hoedje)	☐
	bij het vouwen passief kunnen gebruiken van (meetkundige) begrippen: recht, schuin, dubbel, lijn, hoek, punt	☐
	kunnen redeneren over eenvoudige meetkundige problemen/conflictsituaties rond bouwen en construeren	☐
opereren met vormen en figuren	eenvoudige opdrachten kunnen uitvoeren met zon en schaduw (je schaduw kleiner/groter/langer maken, laten verdwijnen) en hierover kunnen redeneren (wat moet je doen om ...; wat gebeurt er als ...)	☐

Aan het eind van groep 2 is de leerling doorgaans in staat tot...		
	eenvoudige opdrachten kunnen uitvoeren met een spiegeltje (iets laten zien in een spiegel, figuren verdubbelen, vervormen) en hierover kunnen redeneren (wat gebeurt er als ...; hoe kun je ...; wat moet je doen om ...)	■
	meetkundige patronen kunnen namaken (kralenketting, mozaïek, kralenplank, tegelplein)	■
	in patronen de regelmaat kunnen herkennen, kunnen uitleggen en deze kunnen voortzetten (tekenen, rijgen, kleuren, met mozaïek of kralenplank, bouwen)	□
	patroon met regelmaat kunnen ontwikkelen en hierover kunnen redeneren	■
	kunnen redeneren over eenvoudige meetkundige problemen/conflictsituaties rond opereren met vormen en figuren	■

Sociaal-emotionele ontwikkeling eind groep 2

Het kind...		
Domein Zelfbeeld/ Ontwikkeling van identiteit	heeft kennis van zichzelf	□
	heeft kennis van de ander	□
	ervaart de verschillen en overeenkomsten tussen zichzelf en de andere kinderen in de groep	□
	kan gevoelens onder woorden brengen	■
	kent zijn/haar eigen emoties	■
	kan zijn/haar emoties beheersen	■
Domein Ontwikkeling van zelfstandigheid	kan zich handhaven binnen de eigen groep	■
	heeft vertrouwen in zijn/ haar eigen kunnen	■
	kan zijn mening geven	■
	vraagt iemand anders om hulp	□
	kan zelfstandig taken uitvoeren	■
	staat stil bij wat hij/zij al kan	■

Het kind...		
	kan zich zelf redden	☒
	ruimt zelfstandig (spel)materialen op	☒
Domein Sociaal gedrag/ ontwikkeling van sociale vaardigheid	zoekt contact met anderen	☒
	heeft vertrouwen in de ander	☐
	kan met andere kinderen spelen	☒
	werkt samen met andere kinderen aan een gezamenlijke opdracht	☒
	merkt of en wanneer een ander kind hulp nodig heeft	☐
	biedt hulp aan/ kan anderen helpen	☐
	leert wat afspraken en regels zijn	☐
	leert welke regels er zijn en hoe zich daaraan te houden	☐
	past zich aan bij nieuwe situaties	☐
	houdt rekening met gevoelens en wensen van anderen	☐
	kent de emoties en gevoelens van andere kinderen en kan die interpreteren	☐
	toont bewondering voor elkaars vaardigheden en mogelijkheden	☐
	kent de sterke en zwakke punten van een ander	☐
ervaart dat er door tegenstrijdige belangen conflicten kunnen ontstaan die je samen kunt oplossen	☐	
Domein Werkhouding en concentratie	kan gericht vragen stellen	☒
	heeft plezier in de taak	☒
	is in staat om iets af te maken	☒
	zet door wanneer iets niet direct lukt	☒
	voert zelfstandig opdrachten uit	☒

